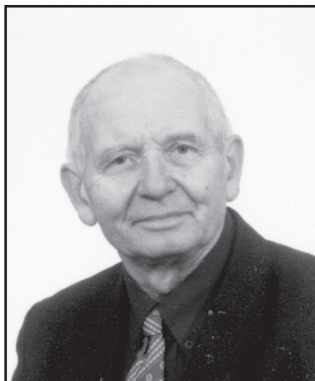

VYTAUTO ANDZIULIO pasisakymas LR Seime 2004-05-07 Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienos proga

XIX amžiuje netoli Kairo kape rasta mumija. Archeologai ištyrė ir nustatė, kad ant drobulės, į kurią buvo susuktas kūnas, matomas mumifikavimo aprašymas etruskų rašmenimis gali būti lietuviškas. Taigi daugiau kaip prieš 2 tūkstančius metų prirašyta drobė gali tapti pirmuoju mums žinomu lietuvišku rašytiniu šaltiniu. Yra pagrindo manyti, kad lietuvių kalba atsirado seniai.

Kunigas Antanas Šmulskštys savo epe rašo, kaip "amžiai girgždėdami slinko", tautos tarpusavyje kovojo, stūmė viena kitą iš vietos į vietą. Jos turėjo sukurti ir ypač saugoti savo kalbą. Tai rodo Lietuvos istorinė patirtis. Pateiksiu tik vieną pavyzdį. Antai, lenkų okupuotame Vilniaus krašte Rapolas Mackonis už lietuvišką spaudą buvo įkalintas lenkų vyriausybės, po to- nacistinės vokiečių valdžios Študhofe, o užėmus Lietuvą kitiems okupantams, grįžusį iš koncentracijos stovyklos, bolševikai vėl suėmė ir ištrėmė į Sibirą...

Didžiausias carinės Rusijos siekis buvo nutautinti Lietuvą- uždrausti raštą, kalbą, klastoti istoriją. Žinome gubernatoriaus Muravjovo koriko vestą šiuo klausimu politiką. Tačiau lietuvių tauta, nežiūrint pasauliui nematyto žiaurumo ir bausmių, milžiniškų netekčių, 1904 metais laimėjo nelygią kovą su spaudos persekiotojais ir cenzoriais.

Praėjusio amžiaus viduryje, nacių okupacijos metu, tiek valstybinėse, tiek pagrindinėse spaustuvėse nelegaliai buvo leidžiami laikraščiai ir kiti spaudiniai, už kuriuos grėšė patekti į mirties lagerius. Pavyzdžiui, už tokią veiklą 1943 m. vienu metu buvo suimti ir įkalinti Študhofo koncentracijos stovykloje 16 lietuvių

inteligentų. Išaiškintos ir sunaikintos Mildažių (Kaune, netoli Pažaislio), Paragių (Kaune, Tvirtovės alėja) ir kitos spaustuvės.

Sovietmečiu draudžiamos spaudos daugiausiai išleido partizanų spaustuvės. Nelegalių spaustuvių organizatorius, darbuotojas ir platintojas Juozas Grušys, tardomas Vilniaus KGB kalėjime, pasakė: "Jūs mane nuteisėte kalėti už nelegalią spaudą daugiau metų, negu partizanus, kurie kovojo ginklu prieš jūsų valdžią". Tardytojas pripažino: "Mes spaudos bijome labiau, negu šautuvo".

Užgniaužus partizaninį judėjimą ir jo leistą spaudą, apie 1970 m. atsiranda slapta, daugiausia religinės tematikos literatūra. Deja, 1973 metais vienu metu išduodamos ir uždaromos Kauno, Šiaulių ir kitose Lietuvos vietovėse veikę spaustuvės, o jose dirbę žmonės įkalinami. Kai pas mane, tik pradėjus veiklą, įkurtoje pagrindinėje spaustuvėje, Salių kaime apsilankė kunigai Juozas Zdebskis ir Sigitas Tamkevičius, abu tvirtino, kad daugiau kaip du metus neišsilaikysiu - KGB visvien suseks. Laimė, prognozės neišsipildė ir per dešimtmetį mūsų veiklos nesusekė. Sulaukėme Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, įsteigiau muziejų, kuriame renku medžiagą apie pogrindyje veikusias spaustuves, tačiau remiantis Seimo priimtais įstatymais, gaudamas valstybinę pensiją negaliu legaliai dirbti ir gauti valstybinę ir kitą paramą už atliekamą darbą, už esančios spaustuvės, muziejaus ir namo remontą, užsiimti kita veikla. Tad ir toliau dirbu nelegaliai, tam naudodamas ir asmenines santaupas.

Šiandien galime džiaugtis laisvu žodžiu ir savo archaiška kalba. Tad Jums, žurnalistai, spaudos atgavimo, kalbos ir knygos 100-ųjų metinių proga linkiu nepriklausomo tiesos žodžio, o visiems lietuviams nepamiršti savo krašto istorijos bei ginti gimtąją kalbą nuo naujų globalizacijos iššūkių.

Knyga apie šeštokiečius okupacijos metais

Nesustabdoma laiko tėkmė diena iš dienos nusineša į nebūtį 1940-1952 metų okupacijos ir ginkluoto pasipriešinimo liudininkus. Vis mažiau lieka tų, kurie savo akimis matė įvykius, todėl kiekvienas išleistas leidinys- didelis turtas. Su dideliu susidomėjimu perskaičiau 2003 metų pabaigoje išleistą Juozo Vytauto Uzdilos monografiją "Sunkūs ir viltingi metai". Tai Šeštokų krašto okupacijos vargai, ginkluotas pasipriešinimas ir partizanų laisvės kovos sąjūdis.

Nepaprastai kruopščiai, tiesiog po kruopelytę surinktas darbas. Autentiškai ir visapusiškai perteiktas sunkmečio nuotaikos, objektyviai aptarti ir įvertinti įvykiai. Tais tamsiais okupacijos metais nebuvo pra-

raista viltis ir vyrai išėjo į miškus ginti tautos laisvės ir nepriklausomybės.

Autorius neapsiriboja vien tik liudininkų prisiminimais- jis plačiai naudoja turimą Lietuvos Ypatingo archyvo medžiagą. Pasakojimai, įvykiai ir reiškiniai nagrinėjami, siekiant viską, kas vyko praeityje, įprasminti.

Penkiasdešimt metų buvo juodinama partizanų veikla, jiems buvo priskirti visi nusikaltėlių, žmogžudžių, plėšikų to meto nusikaltimai.

Todėl nereikia tylėti, drąsiai pavardėmis atskirti nusikaltėlius nuo partizanų. Gaila, kad autorius ta kryptimi mažai pasidarbavo.

Laisvės kovų dalyvė E. Garnevičienė ►